

DIN LUPTA CORPULUI DIDACTIC ȘI A TINERETULUI STUDIOS ROMÂN ÎMPOTRIVA OCUPAȚIEI GERMANE

(1916—1918)

C. CĂZANIȘTEANU

Instaurarea administrației militare germane în teritoriul vremelnic ocupat al României, între anii 1916—1918, a trezit puternice resentimente în toate straturile populației românești de la orașe și sate. Jugul străin, caracterizat printr-o nemiloasă secătuire a bunurilor țării, dublată de o cumplită teroare politică, avea să fie întâmpinat de locuitori nu numai cu o firească răceală și ură, dar și cu manifestări deschise de nesupunere, de revoltă, care uneori au mers pînă la împotrivirea armată. Acțiunile acestea, nebănuite de diverse și viguroase, au jucat un rol însemnat în dobîndirea izbînzilor din vara anului 1917, de la Mărăști, Mărășești și Oituz, iar mai apoi la eliberarea țării de sub călcîiul cotropirii vrăjmașe.

Nu de puține ori printre protagoniștii unor asemenea izbucniri s-au aflat profesori, învățători, studenți și chiar elevi de liceu. Atitudinea lor se integra în atmosfera generală de ostilitate și luptă în care intelectualitatea română în ansamblul ei, cu foarte mici excepții, a primit pe cotropitori. Apare ca atare explicabil de ce una din cele dintîi măsuri de precauție pe care inamicul a găsit cu cale să o ia a fost ca tuturor intelectualilor cu „concepții politice filo-franceze sau antanto-file” să li se instituie domiciliu forțat, prin trimiterea lor în diferite lagăre de concentrare. Activitatea în libertate a unor asemenea oameni ar fi constituit „un pericol pentru siguranța trupelor ocupante”¹. Poliția militară germană a ridicat și internat astfel în lagăre anume amenajate la Săveni, județul Ialomița, și Tr. Severin, județul Mehedinți — pentru a le menționa pe cele mai cunoscute — o sumă de oameni socotiți „periculoși”, dintre care nu au lipsit, bineînțeles, cadre didactice. Amintim doar numele cîtorva, ca profesorii universitari C. Rădulescu-Motru, Bogdan-Duică, dr. Obreja, Dim. Burileanu, dr. Mina Minovici, dr. A. Șutzu², profe-

¹ E. C. Decuseară, *România sub ocupațiunea dușmană*, fascicula I, București, 1920, p. 16.

² Anibal Stoenescu, *Din vremea ocupației*, București, 1927, p. 90.

sorii secundari G. Oprescu, H. Sanielevici³ sau învățătorii Corcoveanu Ion, din Craiova, și Grădineanu Vasile, din Băicoi⁴. Mulți vor fi transferați ulterior în lagărele din Bulgaria sau Germania, de unde se vor întoarce abia la sfârșitul războiului.

Cu toate măsurile preventive luate, corpul profesoral din zona subjugată va fi totuși în primele rînduri ale rezistenței. Deși nu se poate vorbi de un plan organizat de luptă la nivelul întregii zone cotropite, coordonat dintr-un centru aflat undeva în teritoriul liber din Moldova, împotrivirea a cunoscut totuși manifestări multiple și intense. Mai ales că mulți dintre membrii corpului didactic, care fuseseră activiști în primele rînduri chiar ale Ligii culturale, făceau acum parte dintre susținătorii fervenți ai îndeplinirii neapărate a dezideratului unității politice, năzuință împiedicată în primul rînd de prezența trupelor vrăjmașe.

Una din formele de luptă, destul de des întâlnită, prin care populația căuta să sprijine armata noastră și să submineze mașina de război a dușmanului a constituit-o spionarea mișcărilor acestuia și informarea operativă a comandamentului român. Și dacă unei puternice organizații de spionaj condusă de profesorul Moldoveanu⁵, care lucrase și înainte de intrarea României în război, îi încetaseră rosturile, în primăvara anului 1917, o alta, tot atât de ramificată, organizată de un locuitor din comuna Tichiriș, județul Focșani, pe nume Vasile Chilian⁶, desfășura o febrilă activitate, cu concursul a nenumărați săteni și învățători.

Alcătuită dintr-un nucleu principal compus din Vasile Chilian, soția sa, învățătorul Radu Macovei, cumnatul lui Vasile Chilian, plugarul Dumitru Pantazică din Tichiriș, plugarul Toma Ion Cotea din Păulești, Ștefănașe Secăluș, primar în aceeași comună, Florica Pop, Vasilica Dobrescu și învățătoarea Maria Șerbescu, organizația — a cărei rețea începea în Lopătarii Buzăului și avea punct terminus în Vrancea — a inițiat și finalizat trecerea în Moldova a mii de prizonieri români fugiți din diferite lagăre și a pus la dispoziția unităților române sau aliaste planuri, hărți, ordine de luptă, dispozitive de unități și amplasamente, precum și știri asupra efectivelor și intențiilor trupelor germane. Descoperită de siguranța poliției inamice, cinci membri ai organizației au fost executați, printre care Vasile Chilian, Dumitru Pantazică, Toma Ion Cotea și Ștefănașe Secăluș. Foarte mulți dintre cei implicați au primit pedepse aspre cu închisoarea. Învățătorul Radu Macovei, care l-a urmat pe Vasile Chilian în toate acțiunile „cu devotament și desăvârșită discreție”, a fost și el condamnat.

³ M. Socianu, *In ghearele nemților*, București, 1918, p. 12. G. Oprescu este fostul academician, director al Institutului de artă al Academiei R.S.R., pe atunci director al liceului din Tr. Severin.

⁴ Eftimie Antonescu, *Sacrificiile românești*, vol. II, București, 1924, p. 204—205 și 666—667.

⁵ E. C. Decuseară, *op. cit.*, p. 20.

⁶ Vezi Aurel Gavrilescu, *Eroi în umbră — Spionajul românesc în războiul de întregire*, București, 1937.

În timpul cercetărilor și al procesului a ieșit la lumină rolul însemnat avut și de alți dascăli. Așa, de pildă, într-o corelare strânsă cu această puternică organizație de întraajutorare a armatei române din Moldova și de luptă împotriva ocupanților a stat „societatea” din comuna Lopătari, județul Buzău, menită „a ajuta ostașii ce mergeau la front”⁷. Cu sprijinul învățătorului Năstase Beșliu, al Mariei Beșliu, al învățătoarelor Teodora Enăchescu și Maria Șerbescu, al Ecaterinei Stănescu și al familiei Drăgan, toți intelectuali din Lopătari, ostașii români, după ce li se dădeau haine de schimb, hrană și ceva bani, erau dați în seama lui Ion Ursu, zis Moldoveanu. Cunoscător la perfecție al potecilor ascunse din munți, acesta îi ducea în Vrancea, de unde Vasile Chilian le înlesnea trecerea în liniile românești⁸. Pe asemenea cale au izbutit să ajungă în Moldova numeroși soldați și ofițeri, de unde au reluat apoi lupta împotriva dușmanilor țării.

Tot pentru spionaj aveau să fie arestați și trimiși în lagărele din țară sau străinătate și alți profesori sau învățători. Din București trei învățători și doi profesori, din comuna Scorțaru, județul Brăila, doi învățători, unul din comuna Jariștea, județul Focșani, un altul din Jitaru, județul Rm. Sărat, etc.⁹. Atitudinea lor patriotică a fost plătită cu luni și ani grei de detenție.

Un alt cadru didactic, învățătorul Victor Popescu din Fărcășești, județul Gorj, a inițiat și condus forma cea mai înaltă de luptă a maselor din teritoriul ocupat: mișcarea de partizani¹⁰. Răzlețit de unitatea sa în urma bătăliei de la Cerna, sublocotenentul de rezervă Victor Popescu, din Regimentul 18 Gorj, a hotărât să nu dezarmeze și să-și continue misiunea de ostaș credincios chemării patriei. Ajutat de studentul Ion Prunescu, fiul învățătorului din Strehaia, a căutat să adune în jurul său un mănunchi de oameni de nădejde, cu care să poată apoi înjgheba o grupă de rezistență. În acest scop a lansat două proclamații. Afișate la porțile satelor, pe stâlpii de telefon, pe cumpăna fântânilor sau pe zidurile primăriilor, chemările lui, răspândite cu repeziciune, prevestind iminenta înfrângere a germanilor, mobilizau totodată oamenii la luptă în vederea eliberării țării. „Nu dați armele voastre, ci țineți-le ascunse sau trimiteți-le la noi, în munți, ca să le întrebuițăm contra dușmanilor — se spunea într-una din proclamații. Nu vă îndoiiți de vitejia armatei noastre. Ea luptă pe frontul din Moldova și se va strecura în curînd prin munți ca să vă dezrobească pentru totdeauna...”¹¹

La apelurile lui Victor Popescu au răspuns mai mulți ostași care ca și el se rătăciseră de unitățile lor, unii localnici — tineri prin excelență, inclusiv doi cercetași — și cîțiva prizonieri italieni și ruși. În total 25—30 de oameni¹². Bine înarmați, avînd și ceva arme automate, au pornit la treabă.

⁷ Aurel Gavrilăscu, *op. cit.*, p. 146.

⁸ *Ibidem*, p. 153.

⁹ Eftimie Antonescu, *op. cit.*, p. 124—125; 428—429; 446—447; 452—453; 736—737; 786—787.

¹⁰ Vezi N. Bolocan, *Cei zece martiri executați la Tr. Severin*, Timișoara, 1924.

¹¹ „Cultul eroilor noștri”, nr. 2, din 1921, p. 36.

¹² N. Bolocan, *op. cit.*, p. 13.

Baza principală de operații și-au fixat-o în regiunea muntoasă a satelor aflătoare dincolo de coama Colibașilor, prin munții Crăguleștilor și ai Gârbovățului¹³. De aici — informați întotdeauna exact asupra intențiilor dușmanului de către propriile iscoade sau de către țăranii din toată regiunea — atacau coloanele inamice cu oameni, alimente, muniții, carburanți, patrurile de siguranță ale poliției rurale, concentrările de trupe eșalonate de-a lungul șoselelor, sedii ale comandaturilor de etapă, depozite etc. Cutezanța incursiunilor întreprinse provocase spaima și deruta trupelor inamice. După ce primele formațiuni trimise pentru a lichida grupul nu s-au mai reîntors, ocupanții au trecut la măsuri extreme. Au concentrat forțe considerabile de infanterie, cavalerie și chiar artilerie. Totul în zadar. Bucurându-se de concursul substanțial al populației, ce nu a cunoscut limite — se spune că pînă și copile de 13—14 ani le duceau în munți „merinde și muniții furate de la soldații germani”¹⁴ —, diversunile partizanilor produceau grele lovituri ocupanților. Cea mai de răsunet a fost atacarea — în luna iunie — a orașului Tg. Jiu și forțarea garnizoanei inamice să-l părăsească.

Către vara anului 1917, ocupanții intensifică acțiunile de hărțuire a grupului. În câteva ciocniri înverșunate rîndurile partizanilor sînt rărîte. Printre alții, cade vitejește în comuna Roșia de Jiu studentul Ion Prunescu, împreună cu sergentul Gh. Jianu, surprinși de o patrulă germană de reprizare formată din 25 de soldați¹⁵. Victor Popescu va încerca să treacă atunci, cu grupul celor rămași, în Moldova; va ajunge la liniile românești abia în primăvara anului 1918. Pentru că nici un partizan nu putuse fi prins viu, invadatorii se reped cu furie asupra populației pașnice. Sub învinuirea de „complicitate” cu „ceata de români care sub conducerea lui Victor Popescu-Fărcășești păgubea, prin activitatea ei, pe orice cale pe germani și aliații lor”¹⁶, sute de săteni — țăranii, învățători, preoți — sînt ridicați de tribunalele marțiale ale comandaturilor de etape 22 — Tr. Severin și 24 — Tg. Jiu. Pentru a li se storce mărturii, arestații sînt supuși unor cumplite torturi. La capătul cercetărilor s-a dat sentința criminală conform căreia zece locuitori erau condamnați la moarte, iar alții la îndelungați ani de detenție, sentință din care extragem următoarele :

„... În baza dispozițiilor de pedepsire, au fost condamnați de Tribunalul militar al Comandamentului de Etapă Turnu Severin.

1. — Pentru că au fost membrii bandei.

Locuitorii : Nicolae Marcu din Drăgotesti, Ion Banciu, Petre Vîlceanu, C-tin Cojocar, din Negomiru, toți condamnați la moarte.

2. — Pentru că au fost membrii bandei prin procurarea armelor, prin acordarea locuinței și alimentarea lor și neraportînd conform ordinelor interioare :

¹³ *O mare mișcare națională*, în „Cultul eroilor noștri”, nr. 2, din 1921, p. 36.

¹⁴ *Ibidem*, p. 37.

¹⁵ „Alarma Mehedințului”, nr. 20, din 10 martie 1919.

¹⁶ Arhivele statului București, Ministerul de Interne, dosar 705/1919, f. 24.

Proprietarul Mihai Cernăianu din Horăști, învățătorul Nicolae Popescu din Covrigi, locuitorii Stanciu Croitoru, Tudor Ungureanu, Ilie Giumanca și Ion Noroceă, toți condamnați la moarte.

Primarul Vasile Popescu din Negomiru condamnat la 15 ani închisoare. Locuitoarea Sofia Vladu din Bolboși la 5 ani închisoare, C-tin Popescu la 3 ani închisoare, Marița Ciorcăni din Strîmba la 2 ani închisoare, Iancu Croitoru la 5 ani închisoare, Ion Vlădulescu la 3 ani închisoare, Ion Calu la 6 luni închisoare, Florea Ungureanu la 1 an închisoare.

Tuturor primarilor și notarilor li se atrage atențiunea asupra acestei încunoștințări și a pune în cunoștință aceste grele pedepse tuturor locuitorilor.

Pentru prinderea și arestarea lui Victor Popescu, sau vreo comunicare importantă asupra faptelor lui care ar putea ține arestarea lui, s-a fixat un premiu de 5 000 lei.

Comandantul Etapei
Mayor (ss) Sauer
 Tg. Jiu 27.VIII.1917¹⁷.

În afara celor condamnați la moarte prin sentința consiliului de război german, au mai fost executați încă 8 inși. Pentru intimidarea cetățenilor și pentru a-i dezarma pe cei care ar mai fi îndrăznit să repete o asemenea faptă s-a ordonat distrugerea gospodăriilor lui Victor Popescu și Mihai Cernăianu¹⁸. Operația s-a făcut sub privirile îngrozite ale familiilor respective. Astfel a fost pacificată zona Mehedinților și Gorjului, focarul cel mai pregnant exteriorizat al rezistenței împotriva cotropirii vremelnice a unei mari părți din suprafața țării.

Temându-se „de o rășcoală generală a populației de la sate” și, în cazul dezlănțuirii ei, pentru a împiedica eventuala fraternizare a răzvrătiților cu „trupele din pădure și cu ostătecii internați la Tismana”, comandatura din Tg. Jiu a retras dreptul acestora din urmă de a se mai „mișca liberi înăuntrul raionului de 3 km din jurul Tismanei”¹⁹.

Dar corpul profesoral, așa cum spuneam, și-a exprimat nemulțumirea sau revolta și pe alte căi, chiar dacă nu atât de directe și de anvergură ca cele analizate. Mai cu seamă învățătorii, legați nemijlocit de nevoile satului îndeobște, a cărui permanentă agitație împotriva administrației germane i-a antrenat și pe ei în vălmășagul disputelor cu autoritatea străină, ba cîteodată i-a așezat chiar în postura de apărători ai intereselor țărănești în contra silnicilor și împilărilor ocupantului. Bineînțeles că asemenea fapte de curaj nu scăpau nesancționate. Învățătorul din Izvoare, județul Prahova, fusese reținut

¹⁷ „Cultul eroilor noștri”, nr. 2, din 1921, p. 38.

¹⁸ N. B o l o c a n, *op. cit.*, p. 15.

¹⁹ „Cultul eroilor noștri”, nr. 2, din 1921, p. 38.

trei săptămîni pentru că luase „apărarea sătenilor față de autoritatea germană”²⁰. Pentru că protestaseră „contra barbariilor germane”, învățătorii Ion Simionescu din Simnic și Mihai Popescu din Pielești, jud. Dolj, stătuseră sub arest în anul 1917 primul 75 de zile și al doilea 3 luni²¹.

Corpul didactic și-a ridicat deopotrivă glasul în apărarea intereselor și a integrității școlilor, transformate în spitale sau dormitoare pentru trupele germane. Directorul școlii primare Tudor Vladimirescu din Craiova, sesizat de starea necorespunzătoare a învățămîntului, adresa la 1 februarie 1917 o scrisoare primarului german al Craiovei Fr. Springer. El arăta că școala de care răspunde a fost ocupată de la început de diverse unități militare germane și solicită ca, după plecarea ultimelor formații încartiruite, să nu mai fie instalate altele, mai ales că se resimțea presant necesitatea ca școala „să fie deschisă, sau cel puțin ca averea școlii să fie respectată”²². Pretențiile legitime ale slujitorului școlii, formulate, este adevărat, pe un ton categoric, au nemulțumit pe primar. Rezoluția sa, pusă pe petiția directorului școlii, conștințea revocarea acestuia: „Domnul petiționar — scria Fr. Springer — se consideră demisionat”²³. Situația acestei școli nu era singulară la Craiova. Din cele 15 instituții de învățămînt similare existente la acea dată în oraș, funcționau numai șapte, restul fiind puse la dispoziția ocupanților. Aceeași stare de lucruri exista în toate localitățile, ceea ce provoca deseori intervenții ale corpului didactic pe lângă autoritățile de ocupație. De aceea nu surprinde de ce mulți învățători au fost întemnițați de poliția și tribunalele create ad-hoc, fie „pentru sentimente ostile față de germani”, fie „că ar fi contra armatei germane”, sau numai pentru simple presupuneri că ar fi potrivnici ocupanților sau ar fi făcut „propagandă” în contra lor²⁴. Așa cum rezultă dintr-o notă, din 27 martie 1919, a Școlii de menaj din București trimisă Ministerului Instrucțiunii Publice, nemții au descins la casa profesoarei de limba română Slăvescu Silvia, unde au făcut o amănunțită percheziție, întrucît dețineau informații că numita „făcea propagandă ostilă ocupanților”; mai mult, ca și alți profesori de altminteri, era bănuită că „citea ziare sosite din Moldova în cancelaria școlii”. Drept represalii, profesoarei nu i s-a mai permis „întoarcerea la catedră”²⁵. Iritarea cea mai mare — și, ca atare, și măsurile cele mai severe — le-a inspirat ocupanților „instigarea” sau „provocarea la instigare”. Învățătorul din comuna Cislău, județul Buzău, a fost multă

²⁰ Eftimie Antonescu, *op. cit.*, p. 678—679.

²¹ *Ibidem*, p. 242—243; 254—255.

²² Cf. Ion Călin, *Ocupația germană la Craiova, în anii 1916—1918*, în „Studii și articole de istorie”, vol. VIII, București, 1966, p. 304. În răstimpul ocupației dispăruseră atît mobilierul, cit și materialul didactic al școlii.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Sub asemenea acuzații au fost internați pe termene de la 6 zile pînă la 95 de zile învățătorii din comunele Șerboeni și Bîrsești, județul Argeș, Vinători, județul Buzău, Chivu-lescu Teodor, din Luica, județul Ilfov, ș.a. (vezi Eftimie Antonescu, *op. cit.*, p. 14—15; 24—25; 40—41; 216—217; 426—427).

²⁵ Florea Stănculescu, *Participarea cadrelor didactice la luptele din anii 1916—1919*, în „Studii și articole de istorie”, XIII (1969) București, p. 215.

vreme suspectat „că agită locuitorii comunei“²⁶ împotriva nemților. Nedovedit, a fost lăsat liber. Acolo însă unde puteau administra numai rudimente de probe doveditoare ocupației se arătau neînduplecați. Pe dascălul din Lăhovari, județul Vlașca, „bănuit ca instigator“, l-au trimis pentru 7 luni în lagărul de la Slatina²⁷ fără ezitare.

Alte pricini pentru care învățătorii sau profesorii au cunoscut lagărele de internare le-a constituit nepredarea armelor, pentru care se dăduseră ordine repetate, nesupunerea la ordine, încercări de trecere a liniei frontului în Moldova, îndemn adresat ostașilor români la rezistență, refuz de a servi ca interpreți, înlesnirea trecerii unor ostași români în zona necotropită, încurajări transmise prizonierilor de a evada din lagăre etc.

Întrucât administrația inamică ducea o politică de deznaționalizare, uneori voalată, alteori fățișă, ce îmbrăca din această pricină forme variate, corpul profesoral a luat atitudine hotărâtă, cultivând insistent printre elevi simțămintele trainice ale dragostei față de patrie, față de glia străbună. Unii au plătit cu libertatea, ca profesoara J. Cristescu din Ploiești, închisă 215 zile „pentru sentimente patriotice“²⁸. Este de subliniat din acest punct de vedere rezistența opusă de profesorii Universității din București față de intenția cotropitorilor de a înființa pe lângă cel mai înalt for de învățământ superior românesc „un institut științific german“²⁹. Prelegerile și lucrările seminariale ale institutului urmau să fie incluse oficial în planul de studii al Universității. Mai mult, studenții care ar fi dorit să studieze în Germania nu ar fi fost primiți dacă nu prezentau un certificat de absolvire din partea institutului german din București. Formulând unele rezerve și critici privitoare la proiect și invocând principiul reciprocității, universitarii bucureșteni au izbutit să amâne deschiderea cursurilor sine die³⁰.

De altfel, „lipsa de încredere în corpul profesoral“ și teama de tulburări erau cauzele pentru care comandamentul german decisese suspendarea cursurilor universitare la 7 decembrie 1916 și redeschiderea lor abia peste un an de zile³¹. Când peste un an cursurile vor reîncepe, guvernatorul militar al capitalei va cere studenților „supunere față de autoritățile germane“³². Măsură de precauție dictată de faptul că mulți studenți ripostaseră demn și vehement aroganței ocupanților; aceștia, la rîndul lor, le răspunseră cît se poate de drastic, trimițîndu-i de regulă pe „recalcitranți“ în lagărele din Germania sau Bulgaria³³. O comportare rezervată a avut și profesorul dr. Victor

²⁶ Arhivele statului București, Ministerul de Interne, dosar 374/1919, fila 7.

²⁷ Eftimie Antonescu, *op. cit.*, p. 914—915.

²⁸ *Ibidem*, p. 660—661.

²⁹ Al. Tzigara-Samurcaș, *Mărturisiri si-li-te*, București, 1920, p. 125.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Eufrosina Popescu, *Din istoricul Universității din București în timpul ocupației germane*, în „Analele Universității București“, seria științelor sociale-istorie, an. XII, 1963, nr. 30, p. 129—130.

³² *Ibidem*, p. 132.

³³ Eftimie Antonescu, *op. cit.*, p. 208—209; 428—429; 464—465; 676—677; 684—685; 724—725.

Babeș, reținut de experiențele sale în București, al cărui institut de bacteriologie fusese pus sub ordinele și supravegherea profesorului german Neisser. Invitat să țină cursuri și conferințe, dr. V. Babeș a declinat propunerile cu demnitate³⁴.

Simțămintele corpului profesoral s-au transmis nu numai studenților. Și elevii de liceu sau curs primar au fost înfrunțiți de așa manieră, încât, uneori, în ciuda vârstei foarte fragede și a riscurilor nemăsurate, au adus un aport hotărâtor la reușita unor acțiuni. Se știu cazuri când au ripostat în contra ocupanților din inițiativă și cu mijloace proprii.

Atunci când se pregăteau marile bătălii din campania anului 1917, la Brăila o santinelă germană a pescuit pe Dunăre o sticlă în interiorul căreia se găseau însemnări transmise comandamentului român, privitoare la obiectivele germane din zona portului și a orașului. În urma cercetărilor întreprinse de poliția vrăjmașă, autorii au fost descoperiți în persoana comisarului Alexandru Popovici, comandantul poliției portului Brăila, și a subalternului său, plutonierul major Gh. Rădulescu. Ambii au fost condamnați la moarte³⁵. Numai Alexandru Popovici a fost executat, deoarece sergentul major își pusese capăt zilelor în închisoare, neputând suporta supliciul la care l-au supus anchetatorii³⁶. Alături de aceștia au fost implicați și elevii liceului din Brăila. Ei furnizaseră o bună parte din informații. Neputând lua alte măsuri, autoritățile de ocupație au decis drept represalii închiderea porților școlii³⁷.

Elevii au fost și principalii difuzori ai manifestelor antigermane răspândite în cei doi ani de ocupație. Se relatează că în august 1917 Bucureștii au fost pur și simplu invadate de asemenea mijloace propagandistice și că cei mai activi în difuzarea lor s-au arătat „băieții de școală”³⁸.

Cu ocazia sărbătorii Unirii Principatelor, la 24 ianuarie 1918, elevii și elevele școlilor din capitală au făcut o puternică demonstrație. Unii, mai curajoși, au manifestat cu cocarde tricolore atârtnate pe piept, deși germanii interziseseră sub pedeapsă tricolorul românesc. Printre aceștia poliția ocupanților a operat arestări³⁹. De altfel, destul de mulți elevi aveau să fie arestați în cei doi ani sub diferite acuzații, ca „spionaj”, „cîntat imnuri naționale”, „găsit în zona oprită”, „n-a ieșit la corvezi”⁴⁰ ș.a.

Plecarea nemților în noiembrie 1918 a prilejuit violente manifestații împotriva lor în special la București. Printre participanți se găseau numeroși

³⁴ *Memoriu asupra atitudinii prof. dr. V. Babeș în chestiunea națională și asupra activității institutului de bacteriologie în timpul ocupației germane (1916—1918)*, București, 1919, p. 23—24.

³⁵ Popa Ionel, *Eroismul polițistului român*, Brăila, 1937, p. 1—8.

³⁶ J. Ionescu, *Din dramele războiului nostru — Eroul comisar Alex. Popovici*, în „Revista subofițerilor”, an. XX, nr. 215—217, aprilie—iunie 1934, p. 104.

³⁷ C. Bacalbașa, *Capitala sub ocupația dușmanului, 1916—1918*, București, 1921, p. 92.

³⁸ Pia Alimănișteanu, *Insemnări din timpul ocupației germane*, București, 1929, p. 108.

³⁹ C. Bacalbașa, *op. cit.*, p. 196—197.

⁴⁰ Eftimie Antonescu, *op. cit.*, p. 38—39; 260—261; 446—447; 734—735.

elevi și studenți, dar mai ales elevi⁴¹, care își exprimau astfel dorința de a contribui la eliberarea țării de sub ocupația străină. Mulți dintre ei vor cădea în ciocnirile cu trupele germane în retragere⁴².

Apare deci evident că atât corpul didactic, de la învățători pînă la profesorii universitari, cît și studenții sau elevii rămași în teritoriul ocupat, au acționat pe toate căile împotriva coteropitorilor, aducînd o contribuție meritorie — indirectă, bineînțeles — la biruințele de la Mărăști, Mărășești și Oituz și la eliberarea ulterioară a țării.

Exemplul lor constituie o grăitoare pildă de patriotism, de atașament față de lupta poporului român pentru libertate, independență și unitate politică.

⁴¹ Eufrosina Popescu, *op. cit.*, p. 136.

⁴² C. Bacalbașa, *op. cit.*, p. 240—241.